

ROZWÓJ ZINTEGROWANY – ZASADNICZY WARUNEK MODERNIZACJI WSI

Małgorzata Słodowa-Helpa

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Abstrakt. Inspiracją do podjęcia problematyki zintegrowanego rozwoju w kontekście procesu modernizacji wsi było z jednej strony przeświadczenie o pilnej potrzebie jego stymulowania, z drugiej obawa, aby nie był utożsamiany wyłącznie ze zintegrowanym systemem zarządzania. Wprawdzie od lat postulowana idea zintegrowanego rozwoju nie stanowi już novum, nadal jednak pozostaje w sferze deklaracji i nie przełożyła się na skuteczne mechanizmy funkcjonowania wspólnot lokalnych. Potrzeba jej dalszego popularyzowania nie wymaga więc szerokiego uzasadnienia. Na tle istoty modernizacji wsi, cech zintegrowanego zarządzania rozwojem, jego miejsca w przyszłej polityce UE 2014-2020 oraz w nowym systemie zintegrowanego planowania w Polsce, przedstawione będzie: miejsce obszarów wiejskich w systemie zintegrowanego zarządzania rozwojem, zadeklarowane w wybranych dokumentach strategicznych, rola inteligentnej specjalizacji regionów, dobre praktyki województwa opolskiego w stymulowaniu rozwoju, postulaty dotyczące dalszych działań sprzyjających zintegrowanemu rozwojowi, w tym modernizacji wsi.

Słowa kluczowe: rozwój obszarów wiejskich, modernizacja wsi, polityka spójności, zintegrowane zarządzanie rozwojem, inteligentna specjalizacja

WSTĘP

Trudno byłoby nie zgodzić się z tezą, że zintegrowane zarządzanie rozwojem jest siłą napędową gospodarki, warunkiem koniecznym skutecznej modernizacji wsi, pozwalającym na bardziej efektywne wykorzystywanie lokalnych zasobów oraz zewnętrznych źródeł zasilania. Nie oznacza to jednak, że jest to warunek wystarczający.

Inspiracją do podjęcia problematyki zintegrowanego rozwoju było z jednej strony przeświadczenie o pilnej potrzebie jego stymulowania na różnych poziomach, z drugiej zaś obawa, aby nie był utożsamiany wyłącznie ze zintegrowanym systemem zarządzania. Kategoria zintegrowanego rozwoju, rozumianego jako harmonijne, pozytywne zmiany we wszystkich sferach życia, generujące wartość dodaną i prowadzące do pomnażania potencjału rozwojowego, wychodzi przecież poza sferę zarządzania i wyznacza nowe reguły myślenia o procesach modernizacji, wzrostu gospodarczego oraz spójności społeczno-ekonomicznej i przestrzennej. Jej wprzężenie w badania ekonomiczne to niezwykle intrygujące i pilne wyzwanie, wymagające jednak ujęcia interdyscyplinarne [Firszt 2011].

Wprawdzie idea zintegrowanego rozwoju nie stanowi novum, była bowiem od lat postulowana w środowisku naukowym i deklarowana w wielu dokumentach, i to zarówno na poziomie globalnym (OECD, Bank Światowy), europejskim czy krajowym, jak i regionalnym. Mimo powszechnej akceptacji, nadal pozostaje w sferze deklaracji i nie przełożyła się na skuteczne mechanizmy funkcjonowania polskich wspólnot lokalnych.

Paradoksalnie, potrzeba upowszechniania tej idei w warunkach, gdy do Polski, będącej największym beneficjentem pomocy UE, spływają strumienie środków, jakimi wspólnoty lokalne i regionalne nigdy wcześniej nie dysponowały, okazuje się jeszcze pilniejsza niż wcześniej. Wynika to z kilku ważnych przesłanek.

Przy niezwykle skromnych nakładach budżetowych przewidzianych na rozwój wsi i rolnictwa, wyraźnych i ciągle rosnących dysproporcjach między potrzebami wielu polskich gmin wiejskich i miejsko-wiejskich a możliwościami finansowania inwestycji oraz przy znacznie większej skali problemów niż wynikałoby to z oficjalnych statystyk, fundusze UE są najważniejszym strumieniem wydatków publicznych i niepowtarzalną szansą na realizację wielu kosztownych przedsięwzięć warunkujących likwidację luki infrastrukturalnej, przeciwdziałanie marginalizacji obszarów wiejskich, stymulowanie ich wielofunkcyjnego rozwoju i pożądanego wzrostu konkurencyjności [Słodowa-Helpa 2010 b, s. 146]. Nie są jednak „złotym środkiem” na rozwiązanie wszystkich problemów. Ich znaczenie jest tym większe, im bardziej działają jako katalizator uaktywniający inne podmioty, dźwignia finansowa mobilizująca środki krajowe i lokalne, skłaniająca też do montażu zasobów prywatnych i publicznych¹. Stawianie przede wszystkim na ilość pozyskanych funduszy UE, określane tzw. „wyciskaniem brukselki” lub „opium absorpcji”, oraz premiowanie beneficjentów, którzy wydają je najszybciej, może okazać się myśleniem antyrozwojowym [Kurs... 2012, s. 12 i 62].

Skoro nie tylko w społecznym odbiorze wielkość i tempo wydatkowania funduszy UE jest obecnie miernikiem skuteczności działania samorządu terytorialnego, to presja na ich pozyskanie wyparła potrzebę sprawczego działania własnego [Wilczyński 2011 b]. W tych warunkach pytanie: jak sprawnie wydać te środki? należy pilnie przeformułować na pytanie: jak wydać je najefektywniej? Konieczne jest przecież takie zagospodarowanie funduszy UE, które uruchomi samoczynny mechanizm kuli śniegowej i umożliwi zwiększenie własnych możliwości finansowania, potrzebnych do użytkowania zrealizowanych inwestycji i samodzielnego rozwoju.

¹ Dotychczasowe doświadczenia dowodzą, że nie ma jednego przypadku osiągnięcia sukcesu dzięki poleganiu jedynie na pomocy zewnętrznej, bez trudu natomiast można przytoczyć długą listę przykładów nieskutecznego wspomaganie obszarów wiejskich [Słodowa-Helpa 2008, 2010 a].

Zbyt wcześnie jeszcze na wnikliwą ocenę zarówno skuteczności polityki rozwoju obszarów wiejskich realizowanej w latach 2007-2013, jak i ostatecznego jej kształtu w następnym okresie. Przygotowania do nowej perspektywy finansowej i planistycznej 2014-2020 skłaniają jednak do zintensyfikowania dyskusji nad skutecznością i efektywnością stymulowania modernizacji wsi. Dlatego na tle istoty tego procesu, cech tzw. nowego paradygmatu polityki regionalnej oraz zintegrowanego zarządzania rozwojem, jego miejsca w przyszłej polityce UE 2014-2020 oraz w nowym systemie zintegrowanego planowania w Polsce przedstawione będzie:

- miejsce obszarów wiejskich w systemie zintegrowanego zarządzania rozwojem,
- rola inteligentnej specjalizacji regionów,
- dobre praktyki województwa opolskiego w stymulowaniu rozwoju,
- postulaty dotyczące dalszych działań sprzyjających modernizacji wsi.

Tekst jest traktowany jedynie jako przyczynek i głos w dyskusji. Nie może aspirować do kompleksowego ujęcia nakreślonej w tytule problematyki, nawet wówczas, gdyby skoncentrować się na wybranym regionie i pominąć ważny aspekt regionalnych kontrastów polskiej wsi. Zapewne też do czasu, gdy trafi do rąk czytelników, niektóre kwestie związane z kształtem przyszłej polityki rozwoju obszarów wiejskich zostaną bardziej doprecyzowane.

ISTOTA I PARADOKSY MODERNIZACJI WSI

Niezależnie od wyraźnych różnic stanowisk dotyczących kształtu polityki rozwoju obszarów wiejskich, od lat zgodne są opinie, że właśnie ich modernizacja jest nie tylko najważniejszym, ale i najtrudniejszym problemem, którego rozwiązywanie wymaga podjęcia działań na wielu wzajemnie powiązanych płaszczyznach. Ta modernizacja może mieć jednak różne oblicza i konsekwencje [Bal-Woźniak i Woźniak 2011]. Może obejmować wymiar technologiczny, organizacyjny, ekonomiczny, społeczny, polityczny, administracyjny i instytucjonalny [Bal-Woźniak i Woźniak 2011, s. 12]. Nie musi też zawsze wiązać się z awansem cywilizacyjnym oraz postępowaniem we wszystkich sferach.

Wobec wielu różnych, nierzadko bardzo wąskich, ujęć istoty modernizacji należy wyjaśnić, że w niniejszym opracowaniu jest rozumiana jako wielowymiarowy, zróżnicowany proces, nieodłącznie związany z szeroko pojmowanymi innowacjami, obejmujący wzajemnie warunkujące się przemiany w sferze społecznej, gospodarczej, politycznej, ekologicznej, kulturowej, a nawet psychologicznej, znajdujący odzwierciedlenie w usuwaniu barier rozwojowych, przyspieszeniu tempa zmian oraz w pojawieniu się zjawisk nowych pod względem jakościowym i ilościowym, mających pozytywny charakter, czyli wyrażających się w unowocześnieniu gospodarki oraz wzroście jakości życia, a więc w tzw. awansie cywilizacyjnym [Kuniński 2006].

Tak rozumiana modernizacja oznacza rekombinację zasobów i rekonfigurację struktur, umożliwiającą mieszkańcom wsi poprawę dostępu do usług publicznych, wzrost kreatywności, kwalifikacji i innowacyjności, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej, turystycznej i osadniczej terenów wiejskich, a w rezultacie ich konkurencyjności [Słodowa-Hełpa 2010 b]. Nie bez powodu podkreśla się jednak, że w dużej mierze ze względu na historyczne determinanty, polska wieś jest „zawieszona” między nowoczesnością a zacofaniem [Kuciński 2009, s. 61].

Wiele przykładów paradoksów procesów modernizacyjnych dostarcza nie tylko historia powojenna. Jeden z nich wyraża się w tym, że wieś, płacąc wysoką cenę za postęp, nie miała proporcjonalnej możliwości korzystania z niego. Jej potencjał modernizacyjny był bowiem nierzadko transferowany poza granice obszarów wiejskich, a kolejne dążenia do unowocześnienia polskiej gospodarki i postępu cywilizacyjnego oraz „dogonienia Europy” były realizowane kosztem wsi i rolnictwa, ich zaangażowania różnymi „podskórnymi” kanałami w proces modernizacji miast i sektora pozarolniczego [Słodowa-Hełpa 2010 b]. W tych warunkach należałoby powtórzyć za Bukrabą-Rylską [2009, 2011] pytanie: czy w dotychczasowym procesie rozwojowym wieś była dłużnikiem społeczeństwa, czy raczej jego wierzycielem?

Równocześnie rozwój dużej części obszarów wiejskich „tkwi w koleinie miejskich wzorców paradygmatu modernizacji ukształtowanych w epoce industrialnej” [Opolski Dezyderat 2011], związanych z zagospodarowaniem przestrzeni, budownictwem, zarządzaniem terenów publicznych i osiąganiem współczesnych standardów cywilizacyjnych, czyli z tzw. umiastowieniem wsi.

Trudno nie zgodzić się też z tezą [Bal-Woźniak i Woźniak 2011], że zbiurokratyzowany model modernizacji, jeśli przetrwa, stanie się jedną z najpoważniejszych barier budowy innowacyjnej oraz kreatywnej gospodarki i społeczeństwa².

ZINTEGROWANE ZARZĄDZANIE ROZWOJEM

Najogólniej rzecz biorąc, postulaty zintegrowanego zarządzania, polegającego na łączeniu interwencji zarówno w różnych sektorach, jak i na różnych poziomach administrowania, były już artykułowane w okresie tworzenia europejskiej polityki spójności, która, ze względu na swój horyzontalny charakter, zdaje się być naturalnym nośnikiem takiego podejścia [Zintegrowane podejście do rozwoju... 2008, s. 6]. Nie jest ono zatem tak nowe, jak zwykło się nierzadko przyjmować. Nigdy wcześniej nie było jednak tak intensywnie zalecane, jak obecnie.

Takie podejście, sprzyjające niewątpliwie silniejszej koordynacji działań podejmowanych przez podmioty na różnych szczeblach zarządzania, ułatwia łączenie aspektów gospodarczych, społecznych, środowiskowych i terytorialnych. Odchodzi bowiem od myślenia o jednostkach administracyjnych na rzecz jednostek funkcjonalnych. Partnerami są już nie tylko rząd i samorząd województw, ale wszystkie szczeble administracji, również lokalne, wspierane pomocą „aktorów” społecznych, czyli stowarzyszeń, organizacji, ośrodków akademickich oraz przedstawicieli biznesu [Zintegrowane podejście do rozwoju... 2011].

Zintegrowana polityka rozwoju, skoncentrowana tematycznie i terytorialnie, powinna przyczyniać się do lepszego wykorzystania środków publicznych, zarówno krajowych, jak i unijnych [Bieńkowska 2011, s. 5].

Założenia dotyczące rozwoju struktur organizacyjnych oraz zakresu działania instytucji wspierających rozwój powinny z jednej strony uwzględniać specyfikę i stopień

² Zarządzanie oparte na przepisach, standardach i procedurach generuje bowiem zbyt wysokie koszty transakcyjne budowania spójności społeczno-ekonomicznej. W warunkach niskiego kapitału społecznego, odwoływanie się do czasochłonnych, otwartych metod koordynacji nie gwarantuje rzeczywistego uczestnictwa społecznego.

rozwoju regionu, z drugiej zaś nawiązywać do długoletnich doświadczeń i tendencji obserwowanych w praktyce. Powinny przede wszystkim respektować podstawowe, wzajemnie powiązane zasady leżące u podstaw rozwoju regionalnego i lokalnego, zwłaszcza oddolne podejście do tego rozwoju, jego zintegrowane ujęcie oraz szeroko rozumiane partnerstwo, wyrażające się w mobilizowaniu i uruchamianiu czynników endogenicznych stanowiących podstawę rozwoju, przez wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, kształtowanie regionalnych środowisk gospodarczych oraz tworzenie klimatu społecznego sprzyjającego innowacjom.

Polityka rozwoju regionalnego, wskutek partnerstwa uczestniczących podmiotów i integrowania ich działań, ma tę przewagę nad centralnie sformatowaną polityką sektorową, że może kreować procesy rozwojowe [Wilczyński 2011 a]. Przy podejściu sektorowym możliwości koordynacji czasowej i przestrzennej oraz powiązań z innymi działaniami rozwojowymi w najbliższym otoczeniu są bardzo ograniczone lub wręcz niemożliwe [Grosse i Hardt 2010, s. 76].

Tak zwany nowy paradygmat zarządzania rozwojem „daje” więcej kompetencji samorządom, zapewniając jednocześnie koordynację działań i optymalizację systemu. Proces budowania zintegrowanego systemu zbliża władze publiczne państwowe i samorządowe. Otwiera też sferę publiczną na definiowanie polityki w konsultacji i interakcji z innymi aktorami gry o rozwój. Rozwój zintegrowany powinien więc ujawniać się zarówno w integracji podmiotów, środków finansowych, działań wywołujących efekty synergiczne, jak i w zachowaniu niezbędnej równowagi między rozwojem sfery gospodarczej i społecznej, inwestycjami materialnymi i niematerialnymi. Zintegrowana, ale jednocześnie zdecentralizowana polityka rozwoju realizowana z poziomu rządu i samorządu województwa powinna stymulować aktywność niższych szczebli administracji publicznej oraz ich partnerów działających na rzecz rozwoju.

W tych warunkach rysuje się pilna potrzeba zintensyfikowania działań na poziomie lokalnym i regionalnym, umożliwiających nie tylko spełnienie wymogów pozyskania kolejnych transferów finansowych, lecz przede wszystkim przezwyciężenie barier utrudniających rozwój regionalny oraz tworzenie w wyniku kooperacji możliwej do uzyskania wartości dodanej [Łysoń 2008].

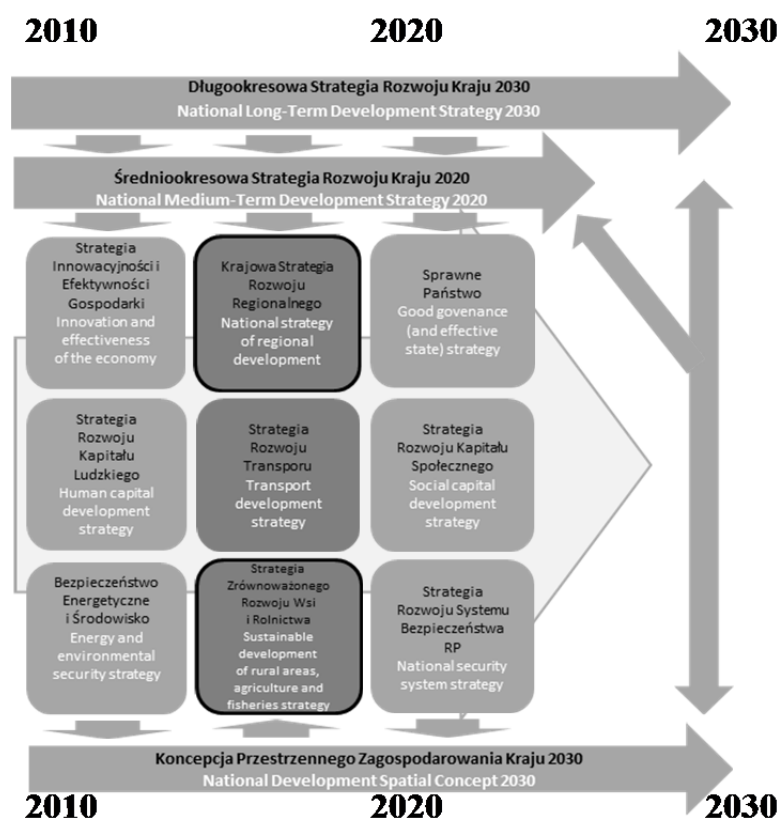
Zintegrowane i zorientowane na rezultaty podejście do rozwoju w kontekście wzmocnienia wymiaru terytorialnego polityki spójności było jednym z celów polskiej Prezydencji w Radzie UE. Najważniejsza debata, która zgromadziła w Poznaniu unijnych komisarzy, ministrów odpowiedzialnych za politykę spójności, rozwój terytorialny, miejski, a także za kwestie społeczne i środowiskowe oraz przedstawicieli świata nauki, biznesu i organizacji społecznych, została uznana za przykład realizacji zintegrowanego podejścia w praktyce³. Dyskusje kolejny raz potwierdziły, że nie istnieje jedno, uniwersalne rozwiązanie dla wszystkich terenów, ponieważ regiony dysponują różnym potencjałem rozwojowym i borykają się z różnymi problemami, co wymaga różnicowania form wsparcia i instrumentów wykorzystywanych w ramach prowadzonych polityk rozwojowych. Za ważny priorytet uznano konieczność poprawy koordynacji między polityką spójności a polityką rozwoju obszarów wiejskich i rybołówstwa,

³ Konferencja „Zintegrowane podejście do rozwoju – klucz do inteligentnej, zrównoważonej i sprzyjającej włączeniu Europy” zorganizowana 24 listopada 2011 roku oraz nieformalne spotkanie ministrów.

zachowania równowagi pomiędzy tym, co strategiczne i odgórne, a tym, co wdrożeniowe i oddolne [Polityka Spójności 2011 c]⁴.

POLSKI SYSTEM ZINTEGROWANEGO ZARZĄDZANIA ROZWOJEM

Zgodnie z Załoženiami systemu zarządzania rozwojem Polski [2009] oraz z Planem uporządkowania strategii rozwoju, przyjętym przez Radę Ministrów 24 listopada 2009 roku, wprowadzony został nowy, hierarchiczny system dokumentów (rys. 1), w którym

Rys. 1. Zintegrowane podejście do rozwoju w Polsce – System dokumentów strategicznych

Źródło: Polska 2030. Trzecia fala... [2011, t. 1, s. 6].

Fig. 1. Integrated Approach to Development in Poland – System of strategic documents

Source: Polska 2030. Trzecia fala... [2011, vol. 1, p. 6].

⁴ Poprawie efektywności i skuteczności polityki spójności powinno służyć wzmocnienie systemu ewaluacji, monitorowania oraz mechanizmu warunkowości ex-ante i ukierunkowanej na wyniki (*performance framework*).

nadrzędną jest długookresowa strategia Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności [2011] (DSRK 2030), określająca główne tendencje, wyzwania, koncepcję rozwoju i strategiczne zadania państwa w wyznaczonym horyzoncie czasowym.

Drugi poziom tego systemu stanowi średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 [2011] (ŚSRK 2020), zawierająca aktualizację obecnie obowiązującej Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 [2006] i określająca cele strategiczne rozwoju do 2020 roku. Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020, powiązana w 10-letnim horyzoncie czasowym z Krajowym Programem Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020” [2011], tworzy ramy dla dziewięciu strategii zintegrowanych oraz wyznacza kierunki działań, których celem jest uwolnienie potencjałów i rezerw rozwojowych kraju.

Strategie rozwoju są powiązane z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, najważniejszym dokumentem dotyczącym ładu przestrzennego, przyjętym przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 roku, którego celem jest efektywne wykorzystanie przestrzeni i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia w długim okresie: konkurencyjności, optymalnego zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społeczno-gospodarczej i przestrzennej.

Zintegrowane zarządzanie jest jedną z głównych zasad Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, będącej swoistym manifestem takiego standardu, służącej jego krzewieniu w polskiej administracji oraz poprawie jakości i wydajności polityk publicznych, a także zwiększeniu roli polityki regionalnej wśród innych polityk rozwojowych [Grosse i Hardt 2010, s. 48].

Wszystkie dokumenty opierają się na założeniu zintegrowanego podejścia w planowaniu i podejmowaniu interwencji w ramach różnych polityk publicznych, który ma, przez łączenie różnych sektorowych interwencji ukierunkowanych na zasadnicze wyzwania rozwojowe, ułatwić wykorzystanie endogenicznego potencjału terytoriów tak, by efekt synergii był jak największy.

Strategia długookresowa, podobnie jak dokumenty średniookresowe, opiera się na trzech następujących filarach rozwojowych, uznanych za podstawę programowania wszelkich działań strategicznych, mających na celu podniesienie jakości życia Polaków:

- innowacyjność (modernizacja),
- terytorialne równoważenie rozwoju (dyfuzja),
- efektywność.

Trzecia fala nowoczesności jest rozumiana w DSRK 2030 jako umiejętność łączenia modernizacji, innowacji oraz impetu cyfrowego z poprawą jakości życia i skokiem cywilizacyjnym, jakiego musi dokonać Polska w najbliższych 20 latach, aby uniknąć zagrożenia peryferyzacją⁵.

Opracowanie i przyjęcie rozwiązań instytucjonalno-prawnych stworzyło ramy systemu strategicznego zarządzania rozwojem. Jego wdrożenie wymaga jednak zbudowania mechanizmów implementacyjnych, w których kluczową rolę odegra praktyka stosowania dialogu społecznego i sprawnego zarządzania. Skoordinowanie różnych polityk na danym terenie będzie się wiązało ze wzrostem odpowiedzialności władz samorządowych i potrzebą łączenia różnych instrumentów oraz uwzględnienia, że programy operacyjne będą finansowane z różnych źródeł. Ważną rolę powinny odgrywać strategię

⁵ Ta strategia jest z jednej strony kontynuacją raportu Polska 2030 [2009], a z drugiej jego rozwinięciem i korektą, zwłaszcza w odniesieniu do krytykowanego modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego.

ponadregionalne, dokumenty przyjmowane przez RM, wykraczające zakresem poza granice jednego województwa.

OBSZARY WIEJSKIE W SYSTEMIE ZINTEGROWANEGO ZARZĄDZANIA ROZWOJEM

Mimo dużej różnorodności oraz nierównego poziomu rozwoju, obszary wiejskie UE borykają się z wieloma wspólnymi problemami gospodarczymi, społecznymi oraz środowiskowymi. Cechą większości z nich jest niższy od średniej PKB przypadający na 1 mieszkańca, wyższe niż w miastach, choć ukryte, bezrobocie, skromniejsze możliwości edukacyjne i zawodowe, migracja młodych ludzi do miast oraz starzenie się mieszkańców. Przed tymi obszarami stoją więc podobne trudne wyzwania rozwojowe, związane przede wszystkim z potrzebą przezwyciężania ich peryferyjności i marginalizacji z równoczesnym respektowaniem zasad rozwoju zrównoważonego. Wymagają one zatem szczególnego wsparcia całej UE, poszczególnych państw członkowskich i regionów.

Ze względu na obecny i przyszły system finansowania obszarów wiejskich ze środków polityki spójności oraz WPR potrzebna jest przede wszystkim zwiększona koordynacja i synergia instrumentów obu polityk [Polityka spójności... 2011].

W trakcie ostatniego Europejskiego Kongresu Gmin Wiejskich, zorganizowanego przez Związek Gmin Wiejskich RP i Komisję Polityki Spójności Terytorialnej Komitetu Regionów (COTER) w Warszawie 20 października 2011 roku, przedstawiciele KE wyraźnie zapowiedzieli, że w przyszłej perspektywie preferowane będą projekty wspólne i przekrojowe. Takie stanowisko akceptują przedstawiciele środowisk samorządowych, w szczególności Komitet Regionów, o czym świadczy najlepiej tzw. Deklaracja Warszawska [2011], sformułowana w trakcie Kongresu. Jej sygnatariusze wskazali nie tylko na potrzebę zwracania większej niż wcześniej uwagi na problemy obszarów wiejskich, lecz także na konieczność wzmocnienia więzi łączących je z miastami oraz opracowania bardziej zintegrowanych strategii terytorialnych i doprowadzenia do właściwej równowagi między działaniami dotyczącymi miast i wsi. Godzi się nadmienić, że sygnatariusze podnieśli także dwie niezwykle ważne kwestie. Po pierwsze, uznali, że kluczową rolę w sprostaniu wyzwaniom rozwojowym obszarów wiejskich mają do odegrania władze lokalne i regionalne, po drugie, że doświadczenia ubiegłych lat pokazują najlepiej, iż lansowany dotychczas, choć budzący sporo kontrowersji, także w Polsce, model polaryzacyjno-dyfuzyjny [Polska 2030... 2009, Krajowa Strategia... 2011], oparty na wzroście rozprzestrzeniającym się od dużych miast do obszarów wiejskich i podmiejskich, ma swoje wyraźne ograniczenia [Deklaracja... 2011, s. 2].

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego, bazująca na triadzie konkurencyjność, spójność i sprawność, nakreśla miejsce obszarów wiejskich w przyszłej polityce rozwoju regionalnego i eksponuje potrzebę zróżnicowanego podejścia do różnych typów terytoriów, z uwzględnieniem zależności między obszarami generującymi wzrost, powiązаныmi funkcjonalnie, i obszarami peryferyjnymi. Wskazuje na potrzebę powiązań z miastami, zwłaszcza małymi, jako „lokalnymi biegunami wzrostu” [szerzej: Słodowa-Helpa 2010 a], moderowania partnerskiej współpracy na rzecz rozwijania dwustronnych korzyści. Zakłada też: przyjęcie skoordynowanej i efektywnej polityki wobec

obszarów wiejskich, jej podporządkowanie orientacji akcentującej działania oddolne, przyczyniające się jednocześnie do rozwoju relacji sieciowych o charakterze regionalnym, krajowym i międzynarodowym oraz uwzględnienie w odpowiednim stopniu również „miękkich” uwarunkowań, takich jak kapitał społeczny czy kapitał intelektualny.

Problematykę rozwoju obszarów wiejskich podjęto najszerzej w projekcie Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa w Polsce [2011]. Spotkał się on z dużym zainteresowaniem różnych środowisk, ale niestety także z licznymi słowami krytyki, przede wszystkim ze strony samorządu. Wnikliwe stanowisko dotyczące dwóch kolejnych projektów tej strategii przedstawił Konwent Marszałków Województwa RP [Stanowisko... 2011 a, b], słusznie wskazując, że:

- struktura i hierarchia celów powinna być poddana weryfikacji i uporządkowaniu, a liczba kierunków interwencji ograniczona,
- projekt w niewielkim stopniu określa terytorialne kierunki interwencji oraz zróżnicowanie planowanego wsparcia, zarówno w odniesieniu do przestrzeni (typów obszarów), jak i instrumentów realizacji; zdecydowanie niewystarczająca jest terytorializacja celów, pozostająca w sprzeczności z częścią diagnostyczną, obrazującą zróżnicowanie przestrzeni wiejskiej i rolniczej,
- opis mechanizmów koordynacji i funkcjonalnego powiązania SZRWRiR z innymi dokumentami, zwłaszcza z KSRR nie do końca odpowiada idei zintegrowanego zarządzania,
- wskaźniki monitorowania i oceny wyników realizacji odnoszą się wyłącznie do celów szczegółowych, brakuje zaś wskaźników pomiaru priorytetów i kierunków interwencji,
- zaprezentowany zakres interwencji w stosunku do obszarów wiejskich wkracza w obszar ustawowych zadań i kompetencji samorządu województwa⁶.

INTELIĞENTNA SPECJALIZACJA REGIONÓW

Od kilku miesięcy debaty dotyczące przyszłego rozwoju regionalnego zdominowało hasło *smart specialization*, czyli inteligentnej specjalizacji. W ramach „Unii innowacji” [2010], jednego spośród 7 projektów przewodnich nowej strategii Europa 2020 [2010], zakładającej inteligentny i zrównoważony rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, kraje członkowskie zostały wezwane do reformy swoich krajowych i regionalnych systemów badań, rozwoju i innowacji w kierunku tzw. inteligentnej specjalizacji. Według Dyrekcji Generalnej ds. Polityki Regionalnej KE, taka specjalizacja regionów może zapewnić szybszy rozwój UE. Dlatego jednym z zasadniczych warunków, których spełnienie będzie niezbędne do uruchomienia nowych programów i pozyskania od 2014 roku dotacji z UE, jest przygotowanie przez regiony strategii inteligentnej specjalizacji, która wyznaczy priorytetowe obszary wsparcia ze środków europejskich [Dobrzycka 2012, s. 7].

Inteligentna specjalizacja regionalna musi być zdefiniowana na poziomie lokalnym, a jej wybór nie powinien być narzucany z góry, ani przez KE, ani przez krajowe podmioty polityki regionalnej. W rezolucji z 12 maja 2011 roku w sprawie projektu Unia

⁶ Ze względu na ramy i charakter opracowania nie jest możliwe szersze zaprezentowanie zarówno stanowisk Konwentu, jak i innych opinii dotyczących SZRWRiR.

innowacji, PE zdecydowanie podkreślił, iż władze lokalne i regionalne są głównymi partnerami przy jego wdrażaniu w praktyce. Znajdują się najbliżej obywateli, świata biznesu oraz instytucji naukowych i dlatego są w stanie dobrać i skoordynować zestaw instrumentów najlepiej dostosowany do zasobów lokalnych i regionalnych.

W warunkach proponowanej przez UE inteligentnej specjalizacji krajowe systemy wsparcia powinny zostać poddane modyfikacji⁷. Samorząd lokalny powinien pełnić rolę katalizatora, a więc pozyskać przedstawicieli biznesu i środowisk naukowych na rzecz wspierania wybranych dziedzin rokujących szansę na uzyskanie przewagi konkurencyjnej, znalezienia nisz, w których region może osiągnąć pozycję lidera [Wyspecjalizowane... 2011]. Dofinansowanie działań integrujących z pewnością pogłębi współpracę, podniesie i wypromuje lokalne umiejętności oraz innowacje.

Nie kwestionując atutów inteligentnej specjalizacji, trzeba wspomnieć o obawach związanych z jej wdrażaniem, zwłaszcza przedstawionych przez doświadczonego eksperta z dziedziny polityki regionalnej, apelującego, by nie ograniczać się w sposobach myślenia o rozwoju⁸. Z kolei Komitet Regionów [Opinia... 2011 b] ostrzega przed próbami wykorzystania tej idei do uprzywilejowania i tak już przodujących regionów lub wspólnot lokalnych kosztem niedofinansowania innych obszarów, co stałoby w sprzeczności z główną zasadą spójności terytorialnej UE.

NAGRODA ZA INNOWACYJNĄ WSPÓŁPRACĘ LOKALNĄ NA OBSZARACH WIEJSKICH

W przyszłej perspektywie 2014-2020 UE przewiduje się rozszerzenie zakresu różnych form współpracy między potencjalnymi beneficjentami (gospodarczej, w dziedzinie ochrony środowiska i społecznej). Oprócz Europejskiego Partnerstwa Innowacyjnego na rzecz Wydajnego i Zrównoważonego Rolnictwa, w rozdziale IV (Art. 6) Rozporządzenia w sprawie rozwoju obszarów wiejskich, opartego na wniosku KE z dnia 6 października 2011 roku, została zapowiedziana nagroda za innowacyjną współpracę lokalną, przyznawana projektom z udziałem co najmniej dwóch podmiotów (LGD i podmiot indywidualny) funkcjonujących w różnych państwach członkowskich i wdrażających innowacyjną koncepcję na poziomie lokalnym, wpisującą się w cele strategii UE 2020. Preselekcja wniosków ma być przeprowadzana przez krajowe sieci obszarów wiejskich corocznie, od 2015 roku, a 50 zwycięskich projektów będzie następnie wybieranych przez KE.

⁷ Zagadnienia inteligentnej specjalizacji ujęto najszerzej w projekcie Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki [2012] z 17 lutego 2012 roku.

⁸ W trakcie kolejnej edycji Światowych Dni Innowacji (23-28 maja 2011 roku), przebiegającej pod hasłem budowy nowoczesnego regionu bazującego na kreatywności i innowacyjności, Philip Cooke, profesor Uniwersytetu w Cardiff, polemizował z M. Ralphem z KE, prezentującym zalety tzw. inteligentnych specjalizacji [Światowe... 2011, s. 14-15].

DOBRE PRAKTYKI OPOLSZCZYNY

Godzi się podkreślić, że mimo trudnych problemów depopulacyjnych, nieznanymi w takiej skali w innych regionach, województwo opolskie może się poszczycić wieloma pozytywnymi doświadczeniami oraz inicjatywami ponadregionalnymi związanymi ze skutecznym stymulowaniem rozwoju, nie tylko z wykorzystywaniem funduszy UE⁹. Dlatego zasługuje na miano regionalnego pioniera i lidera. Z uznaniem należy odnieść się nie tyle do umiejętności pozyskiwania zewnętrznych źródeł zasilania, choć i na tym polu województwo zajmuje czołową pozycję¹⁰, ile do ich rezultatów.

W skali kraju Opolskie wyróżnia się sprawnym zarządzaniem politykami publicznymi, umiejętnym przeorientowaniem działań administracji na osiąganie celów oraz wdrażaniem rozbudowanych podsystemów monitoringu i ewaluacji [Badania... 2011].

W najnowszym rankingu Magazynu fDi Intelligence należącego do koncernu Financial Times „Europejskie regiony przyszłości 2012/2013” opublikowanym 13.02.2012 roku Opolskie znalazło się na 2. miejscu w Europie Środkowo-Wschodniej i na 22. w całej Europie pod względem strategii pozyskiwania inwestorów zagranicznych. Na tegorocznych Międzynarodowych Targach Turystycznych ITB w Berlinie, gromadzących ponad 10 tys. wystawców, opolska oferta OROT, Urzędu Marszałkowskiego i UM Opola spotkała się z dużym zainteresowaniem.

Zarówno dokumenty strategiczne tworzone w regionie, jak i inicjatywy ponadregionalne¹¹ oraz działania ewaluacyjne dobrze wróżą, gdy chodzi o kreowanie zintegrowanego rozwoju. Stan samozadowolenia byłby jednak przedwczesny i bardzo niebezpieczny.

LITERATURA

- Badania ewaluacyjne – po co? Budowa przyszłości regionu. 2011. [online] <http://www.opole.uw.gov.pl/aktualnosci-12-2-1462.html>.
- Bal-Woźniak T., Woźniak M.G., 2011. Gospodarka Polski 1990-2011. Transformacja. Modernizacja. Spójność społeczno-ekonomiczna. Synteza. Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy, z. 21. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Kraków-Rzeszów.
- Bieńkowska E., 2011. Wstęp. W: Strategicznie dla rozwoju. Polityka rozwoju w zintegrowanym podejściu. MRR, Warszawa, 2-5.
- Bukraba-Rylska I., 2009. Ta wstydliva polska wieś. Przegląd 18, 50-52.
- Bukraba-Rylska I., 2011. O polskiej wsi i tych, co „chłopu żywemu nie przepuszczą”. W: Polska po 20 latach wolności. Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 274-293.
- Co dla obszarów wiejskich po 2013 roku? 2011. [online] <http://www.wielkopolska.eu/index.php> [dostęp: 21.01.2012].

⁹ Najlepszym przykładem jest pozytywny rezultat odnowy wsi, realizowanej tu już od 1997 roku [Wilczyński 2011 a].

¹⁰ Województwo zostało nagrodzone za zajęcie I miejsca w Polsce za najsprawniej realizowany Regionalny Program Operacyjny oraz III miejsce za wykorzystanie środków PO KL [Pokrzycka-Walczak 2011].

¹¹ Jest aktywnym współtwórcą inicjatywy „Polska Zachodnia 2020”, mającej przygotować założenia do dokumentu strategicznego umożliwiającego pięciu województwom podjęcie starań o ponadregionalny program operacyjny dla Polski Zachodniej na lata 2014-2020.

- Deklaracja Warszawska. 2011. Konkluzje z seminarium zorganizowanego przez Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej i Komisję Polityki Spójności Terytorialnej KR-u (COTER), Europejski Kongres Gmin Wiejskich, Jaka polityka spójności na obszarach wiejskich po 2013 r.? Warszawa, 20 października.
- Dobrzycka M., 2012. Inteligentna specjalizacja regionów. *Wspólnota* 1, 7-8.
- Dokąd zmierza WPR? Stan debaty publicznej zainicjowanej przez polską prezydencję. 2012. Konferencja ekspercko-medialna. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 9 stycznia 2012. Centralna Biblioteka Rolnicza w Warszawie. [online] <http://www.minrol.gov.pl/pol/Ministerstwo/Biuro-Prasowe/Informacje-Prasowe/Dokad-zmierza-WPR> [dostęp: 26.01.2012].
- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. 2010. Komunikat Komisji KOM, 3.3.2010, Bruksela.
- Ewaluacja ex-ante Strategii Rozwoju Kraju 2020. 2011. Zachodniopomorska Grupa Doradcza Sp. z o.o., Szczecin.
- Firszt D., 2011. Ekonomiczna burza mózgów – działamy już dekadę. [online] <http://www.univ.rzeszow.pl/nauka/konf2011.php> [dostęp: 21.01.2012].
- Fundusze europejskie – realistyczne spojrzenie na przyszłość. 2012. Debata zorganizowaną przez Fundację Akademia Samorządności 8 lutego 2012. [online] <http://www.pis.org.pl> [dostęp: 11.02.2012].
- Grosse T.G., 2009. Polska wobec debaty o przyszłość polityki spójności. *Międzynarodowy Przegląd Polityczny*. [online] http://www.mpp.org.pl/21/21_1.html [dostęp: 21.10.2011].
- Grosse T.G., 2012. Szanse i zagrożenia przyszłej polityki spójności. Uwagi na temat wybranych aspektów dyskusji o polityce spójności po roku 2013. Brief Programowy Instytutu Kościuszki, Warszawa. [online] <http://ik.org.pl/cms/wpcontent/uploads/2012/01/.pdf> [dostęp: 12.01.2012].
- Grosse T.G., Hardt Ł., 2010. Sektorowa, czy zintegrowana, czyli o optymalnej strategii rozwoju polskich obszarów wiejskich po 2013 r. „Pro Oeconomia” Fundacja Ewaluacji i Badań Ekonomicznych, Warszawa.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie, przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r. 2011. MRR, Warszawa.
- Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020”. 2011. RM, Warszawa.
- Kuciński K., 2009. Granice zaborowe we współczesnej strukturze przestrzennej gospodarki Polski. W: *Między zacofaniem a modernizacją. Społeczno-gospodarcze problemy ziem polskich na przestrzeni wieków*. Red. E. Kościak, T. Głowiński. Wydawnictwo Gajt, Wrocław.
- Kuniński M., 2006. Wizje modernizacji Polski i ich realizacja. W: *Drogi do nowoczesności. Idea modernizacji w polskiej myśli politycznej*. Red. J. Kłoczkowski, M. Szuldrzyński. Ośrodek Myśli Politycznej, Wyższa Szkoła Europejska im. ks. J. Tischnera, seria: Polskie Tradycje Intelktualne, Kraków.
- Kurs na innowacje. Jak wyprowadzić Polskę z rozwojowego dryfu. 2012. Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej, Warszawa.
- Łyson P., 2008. Szansa na modernizację obszarów wiejskich w perspektywie do 2015 r. W: *III Kongres Obywatelski*. [online] <http://www.pfo.net.pl/iii-kongres-obywatelski/materialy-pokongresowe/143-szansa-na-modernizacje-obszarow-wiejskich-w-perspektywie-do-2015-r>. [dostęp: 12.09.2011].
- Łyson P., 2009. Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich w ramach RPO na lata 2007-13, Warszawa, 8 grudnia. [online] <http://ksow.pl/uploads/media/cbr1209.pdf> [dostęp: 4.01.2010].
- Łyson P., Joniec M., 2010. Możliwości wsparcia rozwoju obszarów wiejskich w programach operacyjnych polityki spójności na lata 2007-2013. Szanse i zagrożenia. [online] www.minrol.gov.pl/index.php [dostęp: 28.09.2010].
- Opinia Komitetu Regionów „Nowe wieloletnie ramy finansowe po roku 2013”. 2011 a. Dz.U. C 54 z 23.2.2012, 40-48, 14/12/2011.

- Opinia Komitetu Regionów „Projekt przewodni strategii Europa 2020: Unia innowacji”. 2011 b. Dziennik Urzędowy UE (2011/C 259/04).
- Opolski Dezyderat w Sprawie Przestrzeni Wiejskiej. 2011. Konferencja „Wiejska przestrzeń – zagrożone dziedzictwo”. Kamień Śląski, 15-16 czerwca. [online] www.opole.uw.gov.pl/ [dostęp: 21.02.2012].
- Opolskie na targach w Berlinie. 2012. [online] <http://www.portalsamorzadowy.pl/komunikacja-spoleczna/29767.html> PAP [dostęp: 07.03.2012].
- Plan uporządkowania strategii rozwoju. 2009. MRR, Warszawa.
- Pokrzycka-Walczak M., 2011. Ewaluacja to przyszłość innowacyjnych regionów. *Gazeta Samorządu i Administracji* 14.
- Polityka spójności 2014-2020. 2011 a. Inwestycje w rozwój gospodarczy i wzrost zatrudnienia. Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej, 1. [online] <http://ec.europa.eu/info/region> [dostęp: 21.12.2011].
- Polityka spójności ma być bardziej skoordynowana z rozwojem obszarów wiejskich. 2011 b. [online] <http://www.farmer.pl/finanse/dotacje-i-doplaty/polityka-spojnosci-ma-byc-bardziej-skoordynowana-z-rozwojem-obszarow-wiejskich,32753.html> [dostęp: 16.12.2011].
- Polityka spójności. Program prezydencji Polski w Radzie Unii Europejskiej – raport z postępów. 2011 c. MRR, Warszawa.
- Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rowoju Kraju. Cz. 1. Pojekt, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, listopad 2011, Warszawa.
- Polska 2030. Wyzwania rozwojowe. 2009. Red. M. Boni. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Zespół Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów, Warszawa.
- Polska. Raport Strategiczny 2009. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia. 2009. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Przyszłość WPR po 2013 r. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 8 lipca 2010 r. w sprawie przyszłości wspólnej polityki rolnej po 2013 r. (2009/2236(INI) Dz.U. C 351E z 2.12.2011, 103-118.
- Regiony aspiracji i możliwości. 2012. Rozmowa W. Kalety z M. Niezgodą, podsekretarzem stanu w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego. [online] <http://www.portalsamorzadowy.pl/fundusze-europejskie/regiony-aspiracji-i-mozliwosci,28405.html> [dostęp: 8.02.2012].
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 24 marca 2009 r. w sprawie komplementarności i koordynacji polityki spójności z polityką rozwoju obszarów wiejskich (2008/2100(INI)). [online] <http://www.europarl.europa.eu/sides/get Doc> [dostęp: 10.09.2010].
- Roszkowski W., 2009. Unijne pieniądze dla rolników mogą trafić nie tam, gdzie trzeba. *Rzeczpospolita*. [online] <http://www.rp.pl/artykul/64435,288749.html> [dostęp: 9.04.2009].
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006. KOM(2011) 615 wersja ostateczna, 2011/0276 (COD) SEC(2011)1141. Bruksela, dnia 6.10.2011.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) Wniosek KE (2011/0282/KOM/2011/0627 wersja ostateczna – 2011/0282 (COD).
- Rutkowska I., 2011. Rozlewanie się innowacji. [online] http://www.pi.gov.pl/parp/chapter_86197 [dostęp: 04.01.2012].
- Słodowa-Helpa M., 2008. Fundusze Unii Europejskiej jako instrumenty stymulujące partnerstwo na obszarach wiejskich. W: *Wieś i rolnictwo w procesie zmian. Szanse rozwojowe obszarów*

- wiejskich w przestrzeni europejskiej. Red. S. Sokołowska, A. Bisaga. Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole, 161-168.
- Słodowa-Helpa M., 2010 a. Obszary wiejskie w polityce spójności Unii Europejskiej i Polski. W: Wieś i rolnictwo w procesie zmian. Zarządzanie rozwojem obszarów wiejskich. Red. S. Sokołowska, A. Mijał. Uniwersytet Opolski, Opole, 13-33.
- Słodowa-Helpa M., 2010 b. Zacołowanie czy postęp? Paradoxy i meandry modernizacji polskiej wsi. W: Agroeconomia w warunkach rynkowych: problemy i wyzwania. Red. A. Grzelak, A. Sapa. Zesz. Nauk. Uniw. Ekon. Pozn. 150, 147-159.
- Sprawozdanie Komisji Rozwoju Regionalnego w sprawie komplementarności i koordynacji polityki spójności z polityką rozwoju obszarów wiejskich z dnia 4 lutego 2009 (PE 412. 207v03-00 A6-0042/2009, sprawozdawca W. Roszkowski).
- Stanowisko Konwentu Marszałków Województw RP w sprawie KSRR 2010-2020, 21 stycznia 2010 r. Nysa. [online] <http://www.konwent.opolskie.pl> [dostęp: 14.12.2011].
- Stanowisko Konwentu Marszałków Województw RP w sprawie projektu Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa wersja z dnia 15 czerwca 2011 r. Ryn, 11.08.2011. 2011 a. [online] <http://www.zwrp.pl/> [dostęp: 21.11.2011].
- Stanowisko Konwentu Marszałków Województw RP z dnia 18 maja 2011 r. w sprawie projektu Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa. 2011 b.
- Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki (SliEG) projekt z 17 lutego wraz z załącznikami. 2012. MG, Warszawa.
- Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015. 2006. MRR, Warszawa.
- Strategia Rozwoju Kraju 2020. Projekt. 2011. MRR, Warszawa.
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2011-2020. Wersja z dnia 12 października 2011 r. MRiRW, Warszawa.
- Światowe Dni Innowacji 2011. 2011. Nasz Region 2, 15-16.
- Unia innowacji – nowy program w ramach strategii Europa 2020. 2010. [online] http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/tajani/hot-topics/innovation-union/index_pl.htm [dostęp: 20.01.2012].
- Wilczyński R., 2011 a. Odnowa wsi w Polsce u progu XV-lecia. W: Odnowa wsi – Opinie ekspertów. IV Polski Kongres Odnowy Wsi. Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław, 35-39.
- Wilczyński R., 2011 b. Odnowa wsi w Polsce – czy wykorzystana szansa na rewitalizację wiejskiej przestrzeni? Konferencja „Wiejska przestrzeń – zagrożone dziedzictwo”. Kamień Śląski, 15-16 czerwca 2011.
- Wyspecjalizowane regiony. [online] http://www.pi.gov.pl/PARP/chapter_86197 [dostęp: 11.12.2011].
- Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski. 2009. Rada Ministrów, Warszawa 27 kwietnia, dokument przygotowany w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego
- Zarys kierunków rozwoju obszarów wiejskich. Dokument opracowany przez Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Departament Programowania oraz Analiz, zaakceptowany przez Kierownictwo MRiRW 3.02.2009. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Zintegrowane podejście do rozwoju – rola polityki spójności. 2008. Red. T.G. Grosse, A. Galek. MRR, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej, Warszawa.
- Zintegrowane podejście do rozwoju w Polsce. 2011. MRR, Warszawa.
- Żółciak T., 2012. Samorządy o pakiecie spójnościowym: Unia zaoszczędzi naszym kosztem. Dziennik Gazeta Prawna 31 [dostęp: 14.02.2012].

INTEGRATED DEVELOPMENT – ESSENTIAL CONDITION FOR MODERNISATION OF RURAL AREAS

Summary. The inspiration to take up the issue of integrated development in the context of the modernization of the village was, on the one hand, the conviction of the urgent need of stimulation, on the other hand, there was a concern that it should not be identified entirely with the integrated management system. Although the idea of integrated development is no longer a novelty, but it still remains a declaration and not translated into effective mechanisms for the functioning of local communities. The need to popularise it further does not require an extensive justification. The essence of the modernisation of rural background, characteristics of the integrated management of development, its place in the future EU policy 2014-2020 and in the new system of integrated planning in Poland, will be presented: rural location in the system of integrated management development, declared in selected strategic documents, the role of smart specialization of regions, the Opolskie voivodeship good practice to stimulate development, recommendations for further actions conducive to integrated development, including modernization of the countryside.

Key words: rural development, modernization of the rural areas, cohesion, integrated development management, smart specialization

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 16.04.2012

Do cytowania – For citation: Słodowa-Helpa M., 2012. Rozwój zintegrowany – zasadniczy warunek modernizacji wsi. J. Agribus. Rural Dev. 2(24), 227-241.